

השבוע בגליון

- ◆ קידוש בכוס חד פעמית
- ◆ מצוות "טעינה" לתא המטען של מכונית
- ◆ דינו של אווז הבר
- ◆ סימני הטרה של העופות
- ◆ טעמו המר של התמר הכריע לגבי כשרותו של הלולב

- ◆ מצוות עשיית מעקה
- ◆ האם יש לבנות מעקה בין שתי חצרות?
- ◆ הקשר בין כריסו של שור לבין שיעורו של הלולב
- ◆ מהו האגודל הממוצע?
- ◆ אמירת קידוש על גביע "מת"

דף נא/א איתביה כי יפל הנפל ממנו

מצוות עשיית מעקה

נפסק להלכה ("שולחן ערוך" חו"מ סימן תכ"ז ס"ד) כי בעליו של בית המצוי במקום נמוך מרשות הרבים, אינו צריך לגדר את רשות הרבים כדי למנוע את נפילתם של ההולכים ברשות הרבים על גג ביתו, משום שנאמר (דברים כב/ח) "כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֲדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעְקָה לְגַגְּךָ וְלֹא תִשִּׁים דָּמִים בְּבִיתְךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ" - ממנו ולא לתוכו.

לכאורה יש להבין מדוע נזקקה הגמרא לחדש זאת, באיזו עילה אפשר לחייב את בעל הבית לגדר את רשות הרבים? הרי גם אלמלא ביתו היה עומד באותו מקום היו בני רשות הרבים עלולים ליפול לתוכו!

סמ"ע (שם, ס"ק ז) מבאר, כי בני רשות הרבים יכולים לטעון כנגדו, כי אם ביתו לא היה עומד הם היו ממלאים בעפר את החלל ומונעים נפילות. מעתה, אם אמנם יש הגיון בחיוב בעל הבית לבנות מעקה על שפת רשות הרבים, עולה מאליה השאלה, מדוע, איפוא, פטרנו התורה מכך? בתשובה לכך, אנו מוצאים שתי גישות שונות להלכות מעקה, בעלות השלכות הלכתיות מרחיקות לכת.

לדעת "דבר אברהם" (שו"ת חלק א' סימן ל"ז ענף א'), בדרשה זו קבעה התורה כלל בהלכות בניית מעקה, והוא, כי אדם מתחייב בבניית מעקה רק כאשר **מן** הנכס שברשותו עלולים ליפול, אולם, אם הנפילה עלולה להתרחש **על** הנכס שברשותו, אין הוא מתחייב בבניית מעקה. לפיכך, אומר ה"דבר אברהם", במקרה זה, על פרנסי העיר מוטל לבנות מעקה על שפת רשות הרבים.

ההבדל בין בור למדרון: שונה היא לחלוטין דעתו של "חזון איש" (חו"מ ליקוטים סין י"ח ס"ק ה') המחלק בין סכנת נפילה ממקום גבוה לבין שאר הסכנות אותן ציוותה התורה על האדם להרחיק מביתו, כגון, סולם רעוע. סולם רעוע מהווה סכנה ממשית שהרי אין אפשרות להבחין כי הוא רעוע אלא לאחר שעולים עליו, ואז כבר מאוחר מדי. לעומת זאת, כאשר אדם הולך במקום גבוה, "אין איש מצמצם עצמו לצד השפלה" והכל נזהרים ומהלכים במרחק בטוח מן המקום שממנו הם עלולים ליפול, שהרי הפער בין שני המפלסים ברור לעין כל [ואינו דומה לבור אשר לא תמיד ניתן להבחין בו]. לפיכך, לא חידשה התורה מצוות מעקה אלא על גג בית בלבד, המשמש באופן קבוע את בני הבית, אך לא במקומות גבוהים אחרים.

דבר העורך

התרומה

לפני שבועות ספורים שמענו מעשה מאלף מהרה"ג ר' יוסף אפרתי שליט"א, ששמעו מפי הרב מנשה בן-חיים ז"ל. ר' מנשה היה מקורב לגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, ושמעו מפיו מעשה זה.

אותה תקופה בה אירע המעשה, מצבה של ישיבת פוניבז' היה קשה ביותר מבחינה כלכלית. הרב מפוניבז' ניסה לגייס תרומות בקרב נדיבי עם, אך הדבר לא צלח בידו. משכלו כל הקיצין החליט הרב להרחיק נדוד לדרום אפריקה. נדיביה נודעו בלבם הרחב, ובעוד במקומות אחרים היה הרב מפוניבז' צריך לבקש אחר הגבירים, בדרום אפריקה היו הללו מבקשים אחריו, בלבם הפתוח לרווחה ללומדי התורה, מתוך שהשכילו להבין כי התומך בלימוד התורה נותן לעצמו יותר משהוא נותן לאחרים.

אכזבה מרה נחל הרב בדרום אפריקה. בניגוד למצופה הוא לא הצליח להכניס מאומה לקופת הישיבה, מפאת תקופה כלכלית קשה שפקדה את המדינה, ולאחר כשבוע ימים הוא שב לארץ ישראל כלעומת שבא. סמוך לנחיתתו הודיעוהו כי ישנו גביר בדרום אפריקה שעד כה לא נוצרו עמו קשרים, וכשהגביר שמע כי הרב מפוניבז' היה בדרום אפריקה הוא ביקש למסור כי ישמח לפגוש את הרב. על אתר שב הרב מפוניבז' לבית הנתיבות, ארגן את שארגן ונסע בשנית לדרום אפריקה כדי לפגוש את הגביר הלז. **להפתעתו** הרבה, מיד בפתח הפגישה אמר הגביר, שמיד היה לנדיב: כבוד הרב! לכמה כסף אתם זקוקים? לשמע התשובה הוא שלף פנקס המחאות ורשם את כל הסכום הדרוש.

פרנס השבוע

לעילוי נשמת הר"ר **מנחם דב מוסטוביץ** ז"ל ב"ר אליעזר יצחק ז"ל

נלב"ע כ"ג בשבט תשמ"ט **תנצב"ה**

הונצח ע"י ידידינו הר"ר **אליעזר יצחק מוסטוביץ** ומשפ' שיחיו - בלגיה



עילוי נשמת

מרת **לובה בן נפתלי** ע"ה

בת הר"ר אברהם ז"ל

נלב"ע כ"ו בשבט תשמ"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י משפחת בן נפתלי שיחיו

עילוי נשמת

מרת **שרה סיבוני** ע"ה

בת אסתר ע"ה

נלב"ע כ' בשבט תשס"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **שמעון סיבוני** ומשפ' שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **שמעון פלס** ז"ל

ב"ר אליהו ז"ל

נלב"ע כ"א בשבט תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו



האם יש לבנות מעקה בין שתי חצרות? למחלוקתם ישנה השלכה מעשית לגבי שני אנשים בעלי שתי חצרות, אשר האחת גבוהה והאחת נמוכה. במקרה זה יש לדון אם קיימת חובה לבנות מעקה על שפת החצר הגבוהה, ואם כן, על מי מוטלת חובה זו. לדעת "דבר אברהם", מאחר שחיוב בניית מעקה מוטל על בעל המקום שממנו עלולים ליפול, הן בבית והן במקומות אחרים, חובה על בעל החצר העליונה להקים את המעקה. אולם, לדעת "חזון איש", איש מהם אינו חייב לגדור את החצר, שהרי התורה חייבה לגדור גג בית בלבד [יש להדגיש, כי האמור הינו לגבי "מצוות מעקה", אך מכל מקום חובה לבנות גדר ג' טפחים כדי להזהיר מפני הסכנה. הגר"ח קנייבסקי שליט"א ב"ביאורים על מסכת מזוזה", ועיין ראב"ד הלכות רוצח פרק י"א הלכה ג].

דף נא/א מכריסא דתורה לארעא

הקשר בין כריסו של שור לבין שיעורו של הלולב

מחלוקת ידועה בין גדולי הפוסקים לדורותיהם מלווה אותנו בכל עת בה אנו נזקקים למדוד חפצים או מרחקים לצרכי הלכה. וכגון: על הלולב להיות באורך ארבעה טפחים לכל הפחות ("שולחן ערוך" או"ח סימן תר"ג סעיף א'); על השופר להיות בן ד' אצבעות ("שולחן ערוך" או"ח סימן תקפ"ו סעיף ט') - טפח לפחות, ועוד. תחילה, נפרט בקצרה את המידות שבהן אנו משתמשים: אמה, טפח ואצבע, כדי למדוד את שיעורי התורה.

כידוע, שיעור אמה הוא ששה טפחים (עירובין ג/ב). שיעור טפח הוא כרחבם של ארבעה אגודלים (שם), שבלשון הגמרא מכונים "אצבעות" (הגהות אשרי עירובין פרק א' סימן כ"ג הגהה ג).

מהו האגודל הממוצע? כדי לחשב את שיעורי התורה של אמה ושל טפח נותר איפוא, לברר, מה היא המידה המדויקת של האגודל. לשם כך, עלינו לקבוע איזה אגודל נמדוד כדי לקבוע על פיו את שיעור האגודל. הסברא נותנת שיש למדוד אגודל ממוצע, אך מי יצביע ויורה, כי אגודלו של אדם זה ולא אחר הוא האגודל הממוצע?

כדי לסבר את האוזן בדבר הקושי העצום לקבוע את מידת רחבו של האגודל הממוצע, נציין את הרמב"ם (הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ט' הלכה ט') הכותב שתי צורות מדידה לחישוב רחבו של האגודל הממוצע. **א.** רוחב האגודל הוא **כרוחבן** של שבע שעורות בינוניות הסדורות בדוחק זו לצד זו. **ב.** רוחב האגודל הוא כשיעור **אורכן** של שתי שעורות בינוניות. למעשה, כאשר ניסו בזמנינו את שתי צורות המדידה, התברר, כי התוצאות חלוקות, מאחר וכפי הנראה מידת השעורים השתנתה גם היא והן לא נותרו באותו יחס של אורך ורוחב כבימים עברו. וכך, בעוד מדידה אחת הורתה כי שיעור אגודל ממוצע הוא 2.4 ס"מ, הורתה המדידה האחרת כי שיעור האגודל הוא 2 ס"מ בלבד.

איננו מתיימרים להקיף כאן את כל הביאורים והחשבונות שנאמרו בדברי הרמב"ם הללו, אלא את עיקרי השיטות המובאות להלכה בספריהם של שניים מגדולי הדור שעבר, הגאון רבי חיים נאה זצ"ל וה"חזון איש" זצ"ל שנחלקו בעניין זה.

דעתו של הגר"ח נאה (בספרו "שיעורי תורה") היא, ששיעור האגודל הוא 2 ס"מ. לפיכך, לדבריו, שיעורו של טפח המורכב מארבעה אגודלים, הוא 8 ס"מ, ושיעור אמה המורכבת מששה טפחים הוא 48 ס"מ.

דעתו של "חזון איש" (מובאת בספר "שיעורין של תורה" סימן ג' אות ב') היא, כי שיעור האגודל הוא 2.4 ס"מ. לפיכך, לדבריו, שיעור הטפח הוא 9.6 ס"מ ושיעור האמה הוא 57.6 ס"מ.

כיצד קשורה סוגייתנו למחלוקת זו לגבי שיעורי התורה? ובכן, בעל ה"קהילות יעקב" זצ"ל טוען (שם, סימן ח' ס"ד) כי מדברי סוגייתנו ישנה הוכחה לשיטתו של ה"חזון איש". שהרי בסוגייתנו מובא, שהמרחק בין כריסו של השור לקרקע הוא ארבעה טפחים. לדעת הגר"ח נאה, ארבעה טפחים הם 32 ס"מ. על כך כותב הסטייפלער, כי אמנם בארץ הקודש לא נזדמן לו למדוד את המרחק בין כריסו של השור לקרקע, אך כפי הרשום בזיכרונו, ברור לעין כל שקיים מרחק גדול יותר בין כריסו של השור לקרקע.

דף נד/א אמרי כלים שבירתן זו היא מיתתן

אמירת קידוש על גביע "מת"

סוגייתנו מגדירה את מצבו של כלי שבור כ"מת", באמרה: "**כלים, שבירתן זוהי מיתתן**". מכך אנו למדים, לכאורה, כי כלי שלם נקרא "חיי". במאמר זה נעסוק בביאור הגדרה זו של "כלי חיי", אשר לה השלכות הלכתיות לגבי קידוש וברכת המזון על היין.

הגמרא במסכת ברכות (נא/א) מונה עשרה תנאים, שבלעדיהם אין לברך על כוס של מצווה, ביניהם היא מונה את התנאי - "חיי".

יין חיי: ישנם ראשונים (רש"י שם, ד"ה "חיי", תוספות שם, נב ד"ה "מודים חכמים") המפרשים כי כוונת הגמרא שאין לדלל את היין במים ולאחר מכן למזגו לגביע כאשר הוא כבר מהול במים, אלא יש למזג את היין החי לתוך הגביע ולאחר מכן לדללו במים. יש המפרשים (רי"ף פסחים ק"ב) שכוונת הגמרא שאין לדלל את היין יותר מיד. כמו כן בברכת המזון, יש לברך את הברכה הראשונה על יין חי ורק לאחר מכן לדללו במים כדי לאפשר את שתייתו ("שולחן ערוך" או"ח סימן קפ"ג סעיף א', ב' וב' משנה ברורה" שם ס"ק ו'). כל זאת כדי להראות את שבח הארץ הקדושה, שיינה כה משובח עד שאי אפשר לשתותו ללא דילול.

אתה בוודאי מתפלא מזה ועל מה זה, אמר הנדיב, ובעיניי דומעות סיפר כי בילדותו, בעיירה קטנה אי שם באירופה, היו הוריו עניים מרודים, אך הם עשו כל מאמץ כדי לשלוח אותו אל המלמד, שיגדל לתורה וליראת שמים. באחד הימים הודיעני המלמד למסור להורי, כי עם כל הצער הוא אינו יכול להוסיף ללמדני בלא קבלת שכר לימוד. גם למלמד היתה משפחה והוא נזקק לפרנסה. לא היתה לו אפשרות להותיר בכיתה המצומצמת ילד התופס את מקומו של ילד אחר שהוריו יכולים לשלם. אותו לילה, ואני על יצועי, שמעתי את הורי דנים ביניהם על אודות המלמד, יושבים ומחשבים חשבונו של עולם, פרוטה אחר פרוטה, היכן הם יכולים לחסוך מפיסתם ומלחמם כדי לאגור את הכסף הדרוש לתשלום החדש. אם ברצונך, כבוד הרב, לדעת עד כמה היה מצבם הכלכלי עגום ודחוק, תוכל ללמוד זאת מן העובדה שהם הצליחו לגייס כסף לתשלום שכר הלימוד של חודש אחד בלבד, אך בראש חודש הבא כבר נאלצתי להדיר את רגלי מביתו של המלמד, כי פשוט לא היה כסף. לכן, אמר בעיניי מושפלות, לא זכיתי לגדול כרצון הורי, אך זכרון אותו לילה אינו מש מקרבי. לעולם אני רואה לנגד עיני את דמויותיהם הכפופות בקיתון הצר ששימש כמטבח, לאור עששית דלת-אור, מזקקים את תמצית חייהם כדי שאני הקטן אלך למלמד לעוד חודש, כבוד הרב, אתה בוודאי מבין, שכליל עם כזו חוויה, לא הייתי מסוגל לשמוע שישיבה עומדת להסגר מפני חוסר תקציב. אם אני יכול לסייע - אעשה זאת בכל מאודי.

★ ★ ★

זו היתה השפעתה של **שיחה** אחת בין הורים. מי יכול לשער את גודל השפעתם של **מעשים** רבים, קבועים, חוזרים ונשנים? **יהודים יקרים!** קבעו עיתים לתורה, ותזכו לחרוט ערכי נצח בלבם הרך של צאצאיכם.

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

מענה לשון

דף נד/א ונפל טובא משמע **לשון יחיד או רבים? (א)** בפרשת משפטים נאמר (שמות כא/ג-לד): "וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בַּר וְלֹא יִכְסֶנּוּ, וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר - בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֹם כְּסָף וְשִׁיב לְבָעָלָיו, וְהָמֵת יִהְיֶה לוֹ". נחלקו חכמים עם רבי יהודה אם חייב אדם על נזק שגרם בורו לכלי חבירו, או רק על נזק שנגרם לבהמת חבירו. סוגייתנו מבארת כי שורש מחלוקתם בדרשת הכתובים: "מאי טעמא דרבנן? דאמר קרא: 'ונפל שמה שור או חמור: שור' - ולא אדם, 'חמור' - ולא כלים. ורבי יהודה: 'או' - לרבות את הכלים. ורבנן: 'או' - מבעי ליה לחלק. ורבי יהודה? לחלק - מיונפל נפקא. ורבנן? ונפל - טובא משמע". אם כן, מחלוקת זו תלויה במחלוקת אחרת: מהיכן דורשים שהחייב על נזקי בור אינו מותנה בנפילת שור וחמור ביחד, אלא די בנפילת אחד מהם (=לחלק?). לדעת חכמים, נלמד דין זה ממלת הברירה "או" (ולכן אין מלה זו מיותרת לרבות חיוב על כלים): בעל הבור חייב במקרה שנפל שמה שור "או" במקרה שנפל שמה חמור. ואילו רבי יהודה סובר שאין "או" נצרכת ללימוד זה (ולכן יכול לדרוש אותה לרבות כלים). לדעתו, אם התורה היתה כותבת "וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר וְחֲמוֹר", אכן היה חשש שבנפילת שחייב רק בנפילת שתי הבהמות ביחד, ואז היה מסכים עם חכמים בדרשתם לחלק מ"או"



אולם, גדולי חכמי נרבונא (מובא בעירובין כ"ט/ב תוספות ד"ה "כדי" ובפסחים ק"ב/ד"ה "שתאן" ובבא בתרא צ"ב/ד"ה "שיתן" ובברכות נ"ב/ד"ה "ומודים") מוכיחים מדברי סוגייתנו, האומרת "כלים, שבירתן זוהי מיתתן", כי גם לגבי כלים אפשר להתייחס במושגים של חיים ומוות ועל כן הם חולקים וסוברים, שכוונת הגמרא היא שעל הכוס עצמה להיות "כוס חיי", כלומר - כוס שלמה. להלכה נפסק כדעתם, שלכתחילה יש לקדש על כוס שלמה ("משנה ברורה" סימן קפ"ג ס"ק י').

קידוש עם גביע שבסיסו שבור: ה"מגן אברהם" (או"ח סימן קפ"ג ס"ק ה' ועוד) מביא את דברי מהרי"ל, הפוסק כי מטעם זה, לכתחילה אין להשתמש אף בגביע שבסיסו בלבד שבור, אף על פי שחלקו העליון המכיל את היין שלם.

קידוש בכוס חד פעמית: על פי דבריו של ה"מגן אברהם" נחלקו הפוסקים בימינו לגבי השימוש בכוס חד פעמית. הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" חלק או"ח ג' סימן ל"ט) מסיק מדברי ה"מגן אברהם", כי כוס הברכה צריכה להיות נאה. על כן הוא פוסק שאין להשתמש בכוס חד פעמית, שאף אינה חשובה שהרי היא מיועדת לשימוש בודד [עיי"ש שכתב שבשעת הדחק אולי יש להקל].

הגאון רבי אליעזר ולדנברג זצ"ל ("ציץ אליעזר" חלק י"ב סימן כ"ג) מביא את דברי הגר"מ פיינשטיין ומציין, כי מעיון בדברי מהרי"ל האוסר את אמירת הקידוש על כוס שבסיסה נפגם עולה, כי הסיבה לפסילת הכוס אינה משום היותה בלתי נאה, אלא משום היותה **בלתי שלימה כבשעת יצירתה**, ואחר שנוכחנו שז"ל הקפידו שהברכה תאמר על כוס שלמה בלבד, לכתחילה, גם אין לברך על כוס שבסיסה בלבד שבור, שהרי אף שאינה "כוס שבורה" אולם גם ברור שהיא אינה "כוס שלמה".

לעומת זאת, כלי חד פעמי הוא שלם וטוב, ועצם המנהג להשליכו לאחר השימוש אין בו כדי לבטל את חשיבותו, שהרי החומר ממנו הוא עשוי אינו בלה מעצמו, אלא זריקתו נובעת עקב היותו בעל ערך זעום [ועיי' עוד ב"ציץ אליעזר" שם, וכן בשו"ת "שרגא המאיר" סימן נ"ה, שדנים באפשרות ליטול ידיים מכלי העומד לשימוש חד פעמי].

דף נד/ב להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר

מצוות "טעינה" לתא המטען של מכונית

"לא תרָאָה אֶת חֲמוֹר אַחִיךָ או שׂוֹרוֹ נְפִלִים בְּדַרְכְּךָ וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם הֲקִים תְּקִים עִמּוֹ" (דברים כ"ד).

האם המסייע לחבירו להטעין משא על מכוניתו מקיים מצוות טעינה, או שמא מצווה זו אמורה דווקא לגבי אדם המסייע להטעין מטען על חמורו של חבירו? נידון זה תלוי במחלוקת ראשונים המסתעפת מסוגייתנו, כפי שיבואר להלן.

"טעינה" על גבו של אדם: מפרשים רבים העוסקים במצוות פריקה וטעינה, מציינים את דעת הרשב"א (שו"ת חלק א' סימן רנ"ב) הסובר, כי מצוות טעינה אינה דווקא להטעין את המשא על גבו של בעל חיים בלבד, אלא גם אדם הטוען מטען על גבו של חבירו מקיים מצוות טעינה.

אולם, רבינו פרץ (מובא ב"שיטה מקובצת") והרדב"ז (שו"ת, חלק ב' סימן תשכ"ח) חולקים וסוברים כי המסייע לחבירו לטעון משא על גבו אינו מקיים בכך מצוות טעינה, שהרי כאשר ציוותה התורה על **מצוות טעינה** היא ציינה בעל חיים מסויים - את החמור ואת השור. ובסוגייתנו מבואר, שכאשר התורה מציינת שם של בעל חיים מסויים במצווה האמורה לגבי כל בעלי החיים, כוונתה להורות לנו כי מצווה זו אמורה לגבי בעלי חיים בלבד ולא לגבי בני אדם. וכגון, כאשר התורה ציינה את השור במצוות "לא תחסום שור בדישו" היא באה ללמדנו, כי אין איסור מעין זה לגבי אדם.

עתה, כאשר נדון אם המסייע לחבירו לטעון משא אל מכוניתו מקיים מצוות טעינה, נבחין כי שאלה זו תלויה במחלוקת הראשונים. שכן, לדעת הסוברים שמצוות טעינה נאמרה לגבי בעלי חיים בלבד, אמנם, המסייע לחבירו מקיים מצוות ואהבת לרעך כמוך ומצוות גמילות חסדים, אך במצוות טעינה הוא לא זכה. אולם, לדעת רשב"א שעיקרה של מצוות טעינה הוא לסייע לאדם להתמודד עם משאו, אין כל הבדל אם יש להטעין את המשא על חמורו, על גבו או על מכוניתו, וסיוע לאדם לטעון את משאו מכל מקום ולכל מקום, הרי הוא קיום מצוות טעינה [1].

[1] השאלה המתבקשת היא: כיצד פוסק הרשב"א שמצוות טעינה אמורה גם לגבי בעלי חיים, לאחר שבסוגייתנו מבואר שמצוות שמוזכר בהן בעל חיים מסויים, אינן אמורות לגבי האדם?

הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל ("חזון יחזקאל" תוספתא בבא מציעא פרק ב' הלכה י"ב) מבאר את דברי הרשב"א, כי מצווה זו נועדה לסייע לבעלי חיים להרים את המשא על גב החמור. ממילא, דבריו של הרשב"א אינם סותרים לדברי סוגייתנו המתירחת למצוות האמורות לגבי בעלי חיים... ראייה נפלאה לדבריו, מביא ה"חזון יחזקאל" ממשנתנו, המונה את המצוות האמורות לגבי בעלי חיים, ביניהן היא מציינת את מצוות פריקה, אך את מצוות טעינה אין היא מציינת... בקשר לכך ראוי לציין את דעתו של הרדב"ז (שם) הסובר כי גם מצוות טעינה היא משום צער בעלי חיים.

חמור" (במקום "וחמור"). אך התורה כתבה בלשון יחיד: "וְנִפְלֵ", ולכן על כוונתו לפרש שהמשפט "וְנִפְלֵ שמה שור וחמור" פירושו: וְנִפְלֵ שמה שור או (מקרה אחר שבו) נִפְלֵ שמה חמור.

חכמים דוחים טיעון זה, ועומדים על כך שלוקא מילת הברירה "או", היינו יכולים לפרש את הפעל "וְנִפְלֵ" על השור ועל החמור ביחד כי "וְנִפְלֵ" משמע "טובא" (=הרבה) - כלומר ניתן לפרש פעל בלשון יחיד גם על רבים, כמו אילו כתוב "וְנִפְלֵו". רש"י כאן (ד"ה "ונפל טובא משמע") מוכיח מכמה פסוקים את העיקרון הפרשני שאומרים חכמים: "וְעֵשָׂה בְצִלְאֵל וְאֶהֱלִיאֵב וְכָל אִישׁ תְּחָם לָב" (שמות לו/א), פירושו "וְעֵשָׂה בְצִלְאֵל וְאֶהֱלִיאֵב וְכָל אִישׁ תְּחָם לָב", וְנִפְלֵו הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת" (דברים ג/ג), פירושו "וְנִפְלֵו הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת"; וְנִפְלֵו הָאָרִי וְאֶת הַדּוֹב וְנִפְלֵו שָׁהּ מִהֶעֶדְרָה" (שמואל א' יז/לד), פירושו "וְנִפְלֵו הָאָרִי וְאֶת הַדּוֹב".

כיוצא בו, אפשר לפרש את הכתוב (שמות ד/ט): "וַיִּלְךָ מִשָּׁה וְאֶתְּרָן וַיֵּאֲסִפוּ אֶת כָּל זָקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (והשוה: שמות יח/יב; דברים כז/ט; שם לא/יד, ועוד). אף שהנושא של פעלים אלו הוא "משָׁה וְאֶתְּרָן", פתח הכתוב בלשון יחיד ("וַיִּלְךָ"). ואם תשאל: למה לא המשיך הכתוב בלשון יחיד ("וַיֵּאֲסִפוּ") אלא שָׁנָה ללשון רבים ("וַיֵּאֲסִפוּ")? נען כי דרך לשון המקרא, כשיבוא פעל לפני שם המחובר באות החיבור ו לשם נוסף, יכול הפעל לבוא בלשון יחיד (בהתאם לשם הסמוך לו), אך לאחר אָזכור שני השמות, יבוא פעל ברבים (הלכך: "וַיֵּאֲסִפוּ"). אמנם, לפעמים יבוא פעל בלשון יחיד גם לאחר אָזכור שמות רבים, כגון: "וַיִּקַּם דָּוִד וַיִּלְךָ הוּא וְאֶנְשָׁיו וַיִּנְּךְ בְּפִלְשֵׁתִים מֵאֵתִים אִישׁ" (שמואל א' יח/כז).

בפעם הבאה נוסיף לעיין בעיקרון פרשני זה, בעז"ה. להערות ורעיונות נוספים, ולקבלת תוספות: ת.ד. 3446 כ.ב. דוא"ל u-frank@neto.bezeqint.net

פנינים

דף נ/א שהקב"ה מדקדק עם סביבו אפילו כחוט השערה **גביית מכס**

ולמה סביבו דוקא? תמה המגיד מדובנא. וביאר, כדרכו, על פי משל. משל למוכסים העומדים בפתח העיר וגובים מיסים למלך. כאשר באה עגלה מלאה סחורה, הם צובאים עליה וגובים את מיסיהם. אולם כאשר בא עני עם עגלת אשפה, אינם נטפלים אליו כלל... כן הוא בענייננו; אין הקב"ה מדקדק עם רשעים בעולם הזה, שכן אז לא יותר מהם דבר... ("אהל יעקב")

דף נ/א האומר הקב"ה וותרן ויותר וותרו חיי **ארץ אפים ובעל הרחמים**

וזהו פירוש התפילה "אל ארץ אפים ובעל הרחמים נקראת; אינך אלא מאריך אף, אך יש הקוראים לך בעל הרחמים, כאילו מוותר אתה על החטאים לגמרי. אל ארץ אפיים אתה באמת, אבל נקרא בעל הרחמים ("חתם סופר").

דף נא/א להביא כורה אחר כורה **בור חסר**

אמר הגאון מוילנא: בתורה נאמר "וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוּ כִי יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְלֹא יִכְסֹנוּ" (שמות כא/לג), הבור הראשון מלא, והשני חסר. רמזה תורה: כי יפתח איש בור של עשייה טפחים, וכן כי יכרה בבור חסר, של תשעה, עוד טפח אחד - גם בזה הוא מתחייב, כאמור כאן, להביא כורה אחר כורה... ("קול אליהו").

לעילוי נשמת

מרת רבקה פרידמן ע"ה

ב"ר שלמה זלמן ז"ל נלב"ע כ"ג בשבט תשס"ח

תנצב"ה

הנוצחה ע"י לידה שיחיו



דף נה/א אווז ואווז הבר כלאיים זה בזה

טעמו המר של התמר הכריע לגבי כשרותו של הלולב

כמעט בכל סוכות עולה ומתעוררת שאלת "הלולב הקנרי". לולב זה יובא ארצה מהאיים הקנריים שבאוקיינוס האטלנטי לפני למעלה ממאה שנה, וזרעים רבים ממנו ניטעו באיזור השרון ובירושלים למטרות נוי. כימי שהותו בארץ ישראל, כך ימי הפולמוס בדבר זהותו, והאם ראוי ליטלו לקיום מצוות ארבעת המינים. שאלה זו היוותה כר נרחב לויכוח סוער בין אגרונומים מומחים שחיוו את דעתם בדבר הכללים וההגדרות שעל פיהם ניתן לקבוע אם הוא נחשב כמין אחד עם הדקל הרגיל.

בספר "ארבעת המינים" המפרט בבהירות את צדדי הספק, מביא, כי היו שטענו כי כפי שיש תפוחים השונים בטעמם זה מזה, ובכל זאת מין אחד המה, כך גם הדקל הקנרי אינו זן אחר לחלוטין מן הדקל הרגיל, למרות שהוא שונה ממנו בצורתו, בגזעו ובעליו. לעומתם היו שטענו כי הדקל הקנרי והדקל הרגיל, אינם דומים זה לזה כלל.

גם הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל נדרש לדון בנושא "שו"ת 'אגרות משה' או"ח חלק ד' סימן כ"ג) ופסק נחרצות, כי הלולב הקנרי אינו כשר לברכה אפילו בדיעבד. בהכרעתו זו הוא מסתמך על סוגייתנו בה מבואר, כי שינוי חיצוני במבנה גופו של אווז הבר, כגון שצווארו ארוך, אינו גורם לכך שנחשיבו כמין שונה מאווז הבית, מאחר שיתכן שהם מין אחד, ומקומות הגידול השונים שלהם השפיעו על מבנה גופם. רק השינוי האנטומי, לפיו אווז הבית מטיל ביצים אחדות בבת אחת ואילו אווז הבר מטיל ביצה אחת בלבד בכל הטלה, והביצה השנייה כלל אינה נוצרת עד להטלת הביצה הראשונה, הוא המורה לנו כי שני מינים המה.

כאשר נעקוב אחר גלגוליו של הלולב הקנרי, אומר הגר"מ פיינשטיין, ניווכח, כי נסיונות רבים מספור שנעשו במקומות רבים ושונים, לא הצליחו לעקר את טעמו המר כלענה של פרי הדקל הקנרי, לעומת פרי התמר הרגיל הידוע במתיקותו. הווה אומר: אי אפשר לתלות את מרירותו של פרי הדקל הקנרי בשינוי אקלים וכדומה, שהרי גם בארץ בה גדל הדקל המקורי, אין הוא מוציא פירות מתוקים. לפיכך, הדקל הקנרי שונה בתכלית מן הדקל הרגיל, ושני מינים שונים המה.

כשורה טובה ללומדי הדף היומי

שיעורים חדשים בדף היומי שנפתחו עם תחילת סדר נזיקין

חיפה - שכ' הדר	צריפין	חולון
ביהכ"נ "בית מרגלית" בשעה 7:50 מוגד השיעור הרה"ג עקיבא מרגי שליט"א	חיל האוויר בשעה 13:30 מוגד השיעור הרה"ג מנחם דונט שליט"א	ביהכ"נ "בית מגן דוד" בשעה 20:30 מוגד השיעור הרה"ג מאיר חאלו שליט"א

עילוי נשמת

הר"ר יחזקאל עקשטיין ז"ל
ב"ר דוד ז"ל
נלב"ע כ"ד בשבט תשס"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י משפחת
הר"ר דוד אקשטיין שיחיו - בלגיה

עילוי נשמת

הר"ר אליעזר וידר ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע כ"א בשבט תש"ם
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידינו
הר"ר דב וידר ומשפ' שיחיו - נתניה

עילוי נשמת

הר"ר מאיר קאהן ז"ל ב"ר שמואל צבי ז"ל
ומרת **מלכה צביה קאהן** ע"ה
ב"ר זכריה ז"ל נלב"ע כ"ו בשבט תשכ"ט
ולע"נ מרת שרה פרומה וייץ ע"ה ב"ר מאיר ז"ל
נלב"ע א' בשבט תש"ס תנצב"ה
הונצחו ע"י ד"ר רפאל וייץ שיחיו
והר"ר בנימין זוו' לאה קרניאל שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר ישעיה נפתלי שוורץ ז"ל
ב"ר טוביה אליעזר ז"ל נלב"ע כ"ו בשבט תשכ"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידינו הר"ר טוביה אליעזר
שוורץ ומשפ' שיחיו - בני ברק

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת התם סופר 5)
Wagman street 1 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
ת.ד. 471 בני-ברק
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת התם סופר 5)
Wagman street 1 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
ת.ד. 471 בני-ברק
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 1-700-500-151

בית מאורות

הדף היומי

ציון רבי שמעון בר יוחאי זיע"א

הננו להודיע לציבור העולים לשבות באתרא קדישא מירון, כי בשבתות קודש הבעל"ט ימסרו

שיעורי הדף היומי

מפי מגידי השיעורים הרבנים הגאונים:

פרשת יתרו: הרב ראובן ולס פרשת משפטים: הרב אהרון בייפוס פרשת תרומה: הרב בנימין בוימל פרשת תצוה: הרב יוסף גוטליב

שב"ק אהה"צ

בציון הרשב"י-בשטיבל (מרפסת כהנים) בשעה 15:00

ליל שבת

בבית מאורות (מול שזיפרון) בשעה 21:00